

Η Γενοκτονία των Ποντίων

Από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο
ως τις σημερινές συνέπειες

Hervé Georgelin
Τμήμα Τουρκικών Σπουδών
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών

Η Παρουσία των Ελλήνων στον Πόντο: μια περίπτωση ιστορικής συνέχειας κατ' αρχήν

- Εγκατάσταση στην αρχαιότητα, **1000 π.Χ.**
- Αλλαξοπίστηση στον χριστιανισμό: πολύ νωρίς όπως ολόκληρη η Μικρά Ασία (τεκμήριο: το μοναστήρι Παναγίας Σουμελά που ιδρύθηκε **το 386 μ.Χ. από Αθηναίους μοναχούς**)
- Το **τελευταίο βυζαντινό κράτος** από το **1204 ως το 1461**, αυτοκρατορία των Κομνηνών – ή Άλωση της Τραπεζούντας έγινε **μετά** από της Κ.πολης.
- Η οθωμανική κατάκτηση: σε πρώτη ιστορική φάση, αδιαφορία των κατακτητών ως προς τον ντόπιο πληθυσμό. ()
- Η **εν μέρει επιτυχής ισλαμοποίηση** της περιοχής. από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα ως τον πρώτο ρωσο-οθωμανικό πόλεμο που τελειώνει με τη Συνθήκη του Küçük Kaynarca (**1774**). Εγκαθίδρυση του συστήματος των τσιφλικιών, και βία κατά των ορθόδοξων: **αλλαξοπιστήσεις** (με αποτέλεσμα να είναι ελληνόφωνοι πολλί Μουσουλμάνοι στην περιοχή)
- το 1774 – **1908** : συστηματική προσπάθεια των αρχών να μην εφαρμόζουν τους φιλελεύθερους νόμους προς οφελός των χριστιανών, αλλά τυπική βελτίωση και αναγνώριση του δικαιώματος ιδιοκτησίας.
- → **Παρουσία συμπαγούς ελληνορθόδοξου πληθυσμού πριν από το 1914.**

→ Βλάσης Αγτζίδης, *Πόντος Ένα ανοιχτό ζήτημα*, Αθήνα, Εναλλακτικές Εκδόσεις, 1996, 2008 β' και γ' εκδόσεις

Χαρτογράφηση του ελληνορθόδοξου πληθυσμού πριν από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο στα οθωμανικά εδάφη

Griechisch besiedelte Gebiete im Nahen Osten vor dem Ersten Weltkrieg, in Blau werden die Bereiche Westanatolien und Ost-Thrakien gezeigt, wo die Griechen die Mehrheit der Bevölkerung bildeten. William Robert Shepherd, *Historical Atlas*, New York: Henry Holt and Company, 1911.

Εκτιμήσεις των πληθυσμών στον Πόντο

- Ταξιδιώτες, Γεωγράφοι, Οθωμανικές Επετηρίδες (Σαλναμέ), **Οθωμανικές απογραφές**, Εκτιμήσεις του ελληνικού κράτους (πρόσφυγες και ανταλλάξιμοι), **Τουρκικές απογραφές**
- **Πριν από το 1914, κατά τον Κων. Φωτιάδη:**
- Μουσουλμάνοι: **1 006 000**
- Ορθόδοξοι: **696 495**
- Αρμένιοι: **60 000**
- Προτεστάντες **5 000**
- **Σύνολο: 1 767 495**

Κωνσταντίνος Φωτιάδης *Οι εξισλαμισμοί της Μικράς Ασίας και οι κρυπτοχριστιανοί του Πόντου*, Θεσσαλονίκη, Αδελφοί Κυριακίδη, 1988, 2008^β

Ορισμοί

Γενοκτονία: Διακήρυξη του ΟΗΕ από την 9η Δεκεμβρίου του 1948(**Raphael Lemkin**)

μια από τις ακόλουθες πράξεις που λαμβάνει χώρα με στόχο την **ηθελημένη καταστροφή** ή τον **αφανισμό** ενός μέρους ή μιας ολόκληρης εθνικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας ανθρώπων: **την δολοφονία μελών της ομάδας αυτής. Την πρόκληση σοβαρών σωματικών ή ψυχολογικών τραυμάτων σε μέλη της ομάδας. Την ηθελημένη επέμβαση στις συνθήκες ζωής των ομάδων αυτών, με στόχο τον φυσικό αφανισμό τους. Την επιβολή μέτρων με στόχο τον **εμποτισμό των γεννήσεων** εντός της ομάδας αυτής. Και τέλος την **βίαιη μετατόπιση παιδιών** από την ομάδα αυτή σε μια άλλη ομάδα ανθρώπων**

Εθνοκάθαρση: Ορισμός των Ηνωμένων Εθνών (περίοδο των πολέμων στην πρώην Γιουγκοσλαβία)

Το να καταστήσει κάποιος μια περιοχή εθνικά ομογενοποιημένη, χρησιμοποιώντας μέσα όπως τη **βία και τον φόβο**, προκειμένου να **διώξει** από την περιοχή εκείνους τους πληθυσμούς που ανήκουν σε μια άλλη εθνική ή φυλετική ομάδα

→ η «γενοκτονία», συνιστά συγκεκριμένο **απαράγραπτο έγκλημα του διεθνούς ποινικού δικαίου**, ενώ η «εθνοκάθαρση» δεν έχει λάβει ακόμη μια ρητή νομική αναγνώριση

Απόφαση του *Διεθνούς Συλλόγου Ερευνητών των Γενοκτονιών*, του 2007

RESOLUTION – IAGS 2007

WHEREAS the denial of genocide is widely recognized as the final stage of genocide, enshrining impunity for the perpetrators of genocide, and demonstrably paving the way for future genocides;

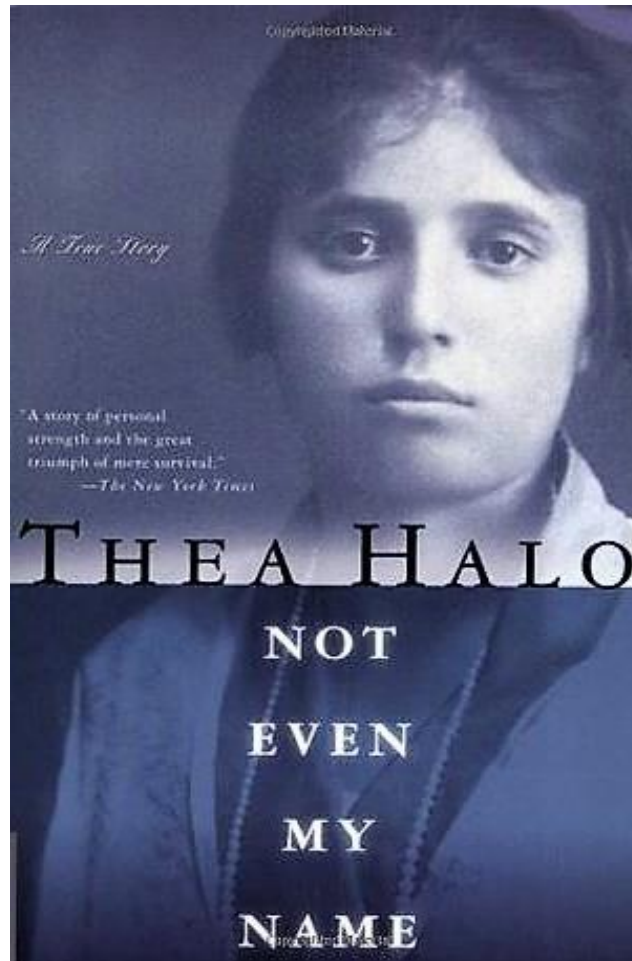
WHEREAS the Ottoman genocide against minority populations during and following the First World War is usually depicted as a genocide against Armenians alone, with little recognition of the qualitatively similar genocides against other Christian minorities of the Ottoman Empire;

BE IT RESOLVED that it is the conviction of the International Association of Genocide Scholars that the Ottoman campaign against Christian minorities of the Empire between 1914 and 1923 constituted a genocide against Armenians, Assyrians, and Pontian and Anatolian Greeks.

BE IT FURTHER RESOLVED that the Association calls upon the government of Turkey to acknowledge the genocides against these populations, to issue a formal apology, and to take prompt and meaningful steps toward restitution.

Ποιες Πηγές Για Μια Ανεπιθύμητη Ιστορία;

α) Αφηγήσεις των Ποντίων των ίδιων ή των απογόνων τους

Thea Halo, *Not Even My Name*, New York, Picador, 2000.

Θέα Χάνο, *Ούτε το όνομά μου* Γενοκτονία και
επιβίωση: Μια αληθινή ιστορία του Πόντου, Αθήνα,
Γκοβόστης, 2001

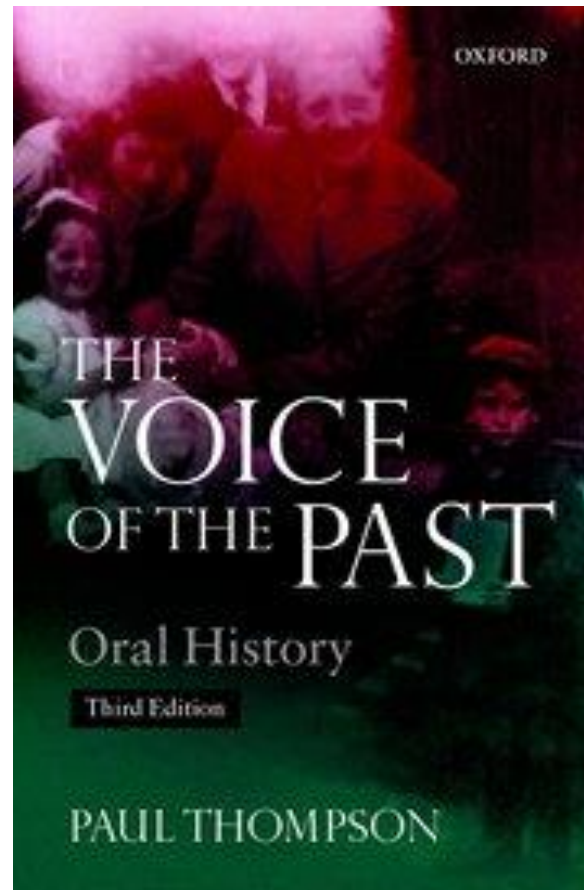
Thea Halo, Not Even My Name: A True Story – 2000

Not Even My Name is a rare eyewitness account of the horrors of a little-known, often denied genocide, in which hundreds of thousands of Armenian and Pontic Greek minorities in Turkey were killed during and after World War I. As told by Sano Halo to her daughter, Thea, this is the story of her survival of the **death march** at age ten that annihilated her family, and the **mother-daughter pilgrimage** to Turkey in search of Sano's home seventy years after her exile. Sano, a Pontic Greek from **a small village** near the Black Sea, also recounts the end of her ancient, pastoral way of life in the Pontic Mountains.

In the spring of 1920, Turkish soldiers arrived in the village and shouted the proclamation issued by General Kemal Attatürk: "**You are to leave this place. You are to take with you only what you can carry . . .**" After surviving the march, Sano was **sold into marriage at age fifteen to a man three times her age who brought her to America**. *Not Even My Name* follows Sano's marriage, the raising of her ten children, and her transformation from an innocent girl who lived an ancient way of life in a remote place to a woman in twentieth-century New York City.

Although Turkey **actively suppresses the truth** about the murder of almost three million of its Christian minorities (?) --Greek, Armenian, and Assyrian--during and after World War I, and the exile of millions of others, here is **a first-hand account** of the horrors of that **genocide**. © Hervé Georgelin, Ph.D, Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, ΕΚΠΑ

β) **Μεθοδική** προφορική ιστορία: πως να επεξεργαστεί
ο/η ιστορικός τη μνήμη των θυμάτων ή των απογόνων
τους;

Paul Thompson, *Φωνές από το παρελθόν*, Αθήνα, Πλέθρον, 2002

Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, **Αρχείο της Προφορικής Παράδοσης** - Οικισμός: Τραπεζούντα, Περιφέρεια Τραπεζούντας, Επαρχία Πόντου Παραλιακού, **ΠΟ 489 – 490**, Σύνολο υλικό 272 σελίδες

ΚΜΣ Δονδολίνου Σ.

Γαλάτεια Καρβονίδου

4.7.1960

Περιφ. Τραπεζούντας

Τραπεζούντα

Δελτίο Πληροφορήτριας

Η **Γαλάτεια Καρβονίδου** γεννήθηκε στην Τραπεζούντα στα 1892 από ντόπιους γονείς. Η μάνα της είχε καταγωγή από τη **Σπέλια**, γι' αυτό και κάθε καλοκαίρι βρίσκονταν στη Σπέλια και στο Παρχάρι της, το Δισέρ.

Σχολείο πήγε στο δημοτικό σχολείο.

Από το μαχαλά του Αγ. Γεώργη του Τσαρδακλή που καθόταν, έφυγε σαν **παντρέφτηκε**

σελ. 2

και πήγε στον Άγιο Γρηγόριο. Ο γιατρός Καρβονίδης που παντρέφτηκε είχε σπίτι και στο Σοούκ Σου, **μια ολόκληρη βίλλα** και πολύ συχνά πήγαινε στο όμορφο αυτό προάστιο της Τραπεζούντας.

Στα 1916 έφυγε από την Τραπεζούντα. Φοβήθηκε να μείνει και πήγε στο Βατούμ κοντά στον άντρα της.

Στη Ρωσία κάθισε ως τα 1926 που ξεκίνησε για την Ελλάδα.

Πρώτος τόπος εγκατάστασεως η Ξάνθη. Εκεί εξάσκησε ο άντρας της για πολλά χρόνια το επάγγελμα του. Εκεί και πέθανε.

Η ίδια που ήταν μόνη στον κόσμο, χωρίς παιδιά, ήρθε

σελ. 3

στην Αθήνα. Νοίκιασε στην Καλλιθέα ένα υπόγειο διαμερισματάκι και ζει με τη μοναξιά της και μια μικρή σύνταξη.

Δεν νοιώθει ευχάριστα στη γειτονιά που κάθεται **κάνοντας συντροφία με απλές Τραπεζούντισσες ή Κερασούντισσες**. Αισθάνεται τη διαφορά της κοινωνικής τάξης κι' αυτό τη στεναχωρεί.

Για την Τραπεζούντα μίλησε για λατρευτικά έθιμα, για σχέσεις Ελλήνων και Τούρκων, έδωσε όμως πληροφορίες και για μερικά έθιμα, όπως τα έζησε στη Σπέλια και στα παρχάρια της που πήγαινε τα καλοκαίρια.

Κάθεται στην Καλλιθέα, Σκοπενηρίου 2 (Αυτοκίνητα Καλλιθέα. Τζιτζιφιές. Στάση Σκρα)

Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, **Αρχείο της Προφορικής Παράδοσης** -
Οικισμός: Τραπεζούντα, Περιφέρεια Τραπεζούντας, Επαρχία Πόντου
Παραλιακού, **ΠΟ 489 – 490**, Σύνολο υλικό 272 σελίδες

Απηχήσεις ιστορικών γεγονότων

ΚΜΣ Δονδολίνου Σοφ.

12.7.1957

Τραπεζούντα

Ιωάννης Περσείδης

Κατοχή Τραπεζούντας από τους Ρώσους

Οι Ρώσοι ήρθαν στα 1916 στην Τραπεζούντα. Τον Απρίλιο του 1916. Κάνανε κατοχή στην Τραπεζούντα που βάστηξε ως τα 1918. Φύγανε στις 2 Φεβρουαρίου, το θυμάμαι γιατί έφυγα και εγώ μαζί τους.

Η κατοχή τους έφτανε σε βάθος. Μια γραμμή από την Τραπεζούντα ως το Ερζερούμ.

Οι Έλληνες ανάσαναν και νόμιζαν ήρθε η ώρα να ζήσουν χωρίς φόβο των Τούρκων.

Και οι Τούρκοι τα είχαν χαμένα. Χαρίς στο Δεσπότη και στους Έλληνες, οι Ρώσοι δεν πείραξαν καθόλου τους Τούρκους.

Ύστερα έγινε η Επανάσταση. Οι Ρώσοι που ήταν στη Τραπεζούντα
σελ. 2

ξύλωναν τα γαλόνια τους, άρχισαν να φέρονται άσχημα και στον κόσμο. Έπεσε η προπαγάνδα ανάμεσα τους. Ωσπου στις 2 Φεβρουαρίου 1918 άδειασαν την Τραπεζούντα. Έγινε τότε ανακωχή και τα ρωσικά στρατεύματα φύγανε από τα μέρη που κατέλαβαν.

Ύστερα άρχισαν τα βάσανα των Ελλήνων από τους Τούρκους.

Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, **Αρχείο της Προφορικής Παράδοσης** - Οικισμός: Οικισμός: Κερασούντα, Περιφέρεια Κερασούντας, Επαρχία: Πόντος Παραλιακός **Πο 12 – 13**, Σύνολο υλικού: 262 σελίδες

Φύλλο 115 - ΚΜΣ Α. Ιωακειμίδης – Πτολεμαΐς - 7/12/56

Κερασούς

Γεώργιος Λαζαρίδης

Σχέσεις Ελλήνων και Τούρκων

Μέχρι το 1912 περνούσαμε καλά με τους Τούρκους της Κερασούντας και των περιχώρων.

Μας έβλεπαν σχεδόν σαν προστάτιδες των οικονομικών, γιατί είμασταν πιο πλούσιοι από αυτούς και τους δίναμε δουλειές να βγάζουν το καθημερινό. Μετά όμως ήρθαν οι Τούρκοι από την Ελλάδα και κυρίως οι αρχές της Θεσ/νίκης που ύστερα από τις **συμφορές** που πάθανε από τον Ελληνικό στρατό στη Μακεδονία δημιούργησαν μέσα τους μεγάλο φανατισμό κατά των Ελλήνων.

Γι' αυτό όταν ήρθαν στην Κερασούντα εδημιούργησαν μια οργάνωση Κομιτάτου Νεοτούρκων που προσπαθούσαν πάντα

Φύλλο 116

να ζημιώνουν τους Έλληνες της Κερασούντας. Έμπαιναν στα ελληνικά μαγαζιά και έκαμαναν συνέχεια εράνους και αλλοίμονο του στον Έλληνα που δεν θα φαίνονταν γενναιώδωρος.

Απ' αυτή την αιτία εξόρισαν τον πλούσιο Έλληνα του Τελή-γιώρ τον Γιάγκο στην Ελευή το 1914 όπου πέθανε από τις **κακουχίες**. Έλεγαν γι' αυτόν πως είχε 40.000 χρυσές λίρες.

Τον φανατισμό τους αυτόν προσπάθησαν και το πέτυχαν ύστερα από 2-3 χρόνια να τον μεταφυτέψουν και στους ντόπιους Τούρκους.

Ευτυχώς που οι πολύ πλούσιοι της Κερασούντας επιεάζανε τον Μουτασρίφη και μετριάζανε κάπως την κατάσταση. Ύστερα υπήρχαν και μερικοί πλούσιοι Έλληνες τουρκόφιλοι που με διάφορες

Φύλλο 117

εισηγήσεις των απέτρεψαν τις **εξορίες** όλους τους Έλληνες της Κερασούντας, ένας από αυτούς πέτυχε στις αρχές να με πάμε εξορία, αλλά να κουβαλάμε στην ράχη τρόφιμα σιτάρι καλαμπόκι μέχρι τη Γαράσαρη.

Έτσι και εξορία δεν πήγαμε και γι' αυτόν τον τρόπο εξασφαλίσαμε ένα ξεροκόματι στις πείνες τον καιρό. Μετά όταν εγκαταστάθηκε ο Τοπάλ Οσμάν στην Κερασούντα 3 φορές αποπειράθηκε να βάλει σφαγή και σ' όλους τους Έλληνες της Κερασούντας, από διάφορα περιστατικά και συνεχώς επέρβασεις των Τουρκοφίλων Ελλήνων γλυτώσαμε τα κεφάλια μας, ώσπου έφυγε το 1918 εσπευσμένος στην Άγκυρα προσκληθείς από τον Κεμάλ.

Παρ' όλες όμως αυτές τις αντιθέσεις στις σχέσεις μας, τα θρησκευτικά μας καθήκοντα τα κάναμε ελεύθερα χωρίς φόβο.

Κερασούντα, Περιφέρεια Κερασούντας, Επαρχία: Πόντος Παραλιακός

Πο 12 – 13, Σύνολο υλικού: 262 σελίδες

Φύλλο 209 - ΚΜΣ Ελ. Καρατζά - Κερασούντα

Κυτίδης Λάζαρος

18. 9. 1957

Πως γλύτωσαν οι Κερασούντιοι από τη σφαγή

Επί Κεμάλ – δεν θυμάται ακριβώς τη χρονολογία – ο Τοπάλ κάλεσε τους πρόκριτους Τούρκους και συμφώνησαν εγγράφως, για ν' αποφύγουν τον κίνδυνο μπομπαρδισμού από μέρους των Ελλήνων, να πιάσουν ένα περιορισμένο αριθμό προκρίτων Ελλήνων σαν ομήρους.

Οι άνθρωποι του Τοπάλ όμως, όταν πήραν τις υπογραφές, άρχισαν να κάνουν συλλήψεις αδιακρίτως και στοίβαζαν τους ανθρώπους σ' ένα ξενοδοχείο. Ο κόσμος τρόμαζε και χώθηκε στα σπίτια του.

Ανάμεσα σ' αυτούς που υπογράψανε το χαρτί, ήταν και ο Κιατίπ Αχμέτ

Φύλλο 210

που έλειπε στο χωριό του. Τον ειδοποίησαν και κατέβηκε με 180 ένοπλους. Βρήκε την πόλη έρημη από Έλληνες. Πήγε τότε στον Τούρκο διοικητή και διαμαρτυρήθηκε, Αυτός του είπε πως δεν έχει δύναμη να επιβληθεί. Τότε τηλεφώνησε στο Βαλή της Τραπεζούντας που του είπε να μην αφήσει τον Τοπάλ να κάνει ότι θέλει. Τότε ο Κιατίπ πήγε στην έδρα του Τοπάλ με τα παλκάρια του και ζήτησε το έγγραφο για να σβύσει την υπογραφή του, γιατί, είπε, αυτός ήθελε να πεθάνει σαν άνθρωπος κι' όχισαν σκύλος (θαρρείς και προφήτεψε το θάνατο του Τοπάλ)

Στην έδρα του Τοπάλ ήταν ο συνεργάτης του Αϊγκούρ Ιμάμης. Του έδωσε το χαρτί κι' αυτός έκοψε την υπογραφή. Κατόπιν τους είπε πως αυτό που σκέπτονται, δηλαδή να σκοτώσουν

Φύλλο 211

τους Έλληνες δεν θα το κάνουν. Κι' άλλοι απ' αυτούς που υπόγραψαν διαμαρτυρήθηκαν επίσης. Ο Αϊγκούρ πήρε στο τηλέφωνο τον Τοπάλ, που είχε 700 τσέτες στην Κερασούντα, κι' αυτός απάντησε πως θα κάνει ότι θέλει. Τότε ο Κιατίπ αποφάσισε να χτυπωθεί. Με τους άντρες του έπιασε τους δρόνους. ο Τοπάλ φοβήθηκε και μετέφερε τους κρατούμενους στο σχολείο και σιγά-σιγά τους άφισε.

Λίγον καρό αργότερα, επειδή, δεν πέτυχαν μ' αυτό τον τρόπο σκέφτηκαν άλλη μέθοδο. Αποφάσισαν να οργανώσουν μια θεατρική παράσταση με θέμα την κατάληψη της Σνύρνης από τους Έλληνες, Θα παρίσταναν τους Έλληνες να καταπατούν την τουρκική σημαία, να κλέβουν κορίτσια κλπ. Πήραν μάλιστα και

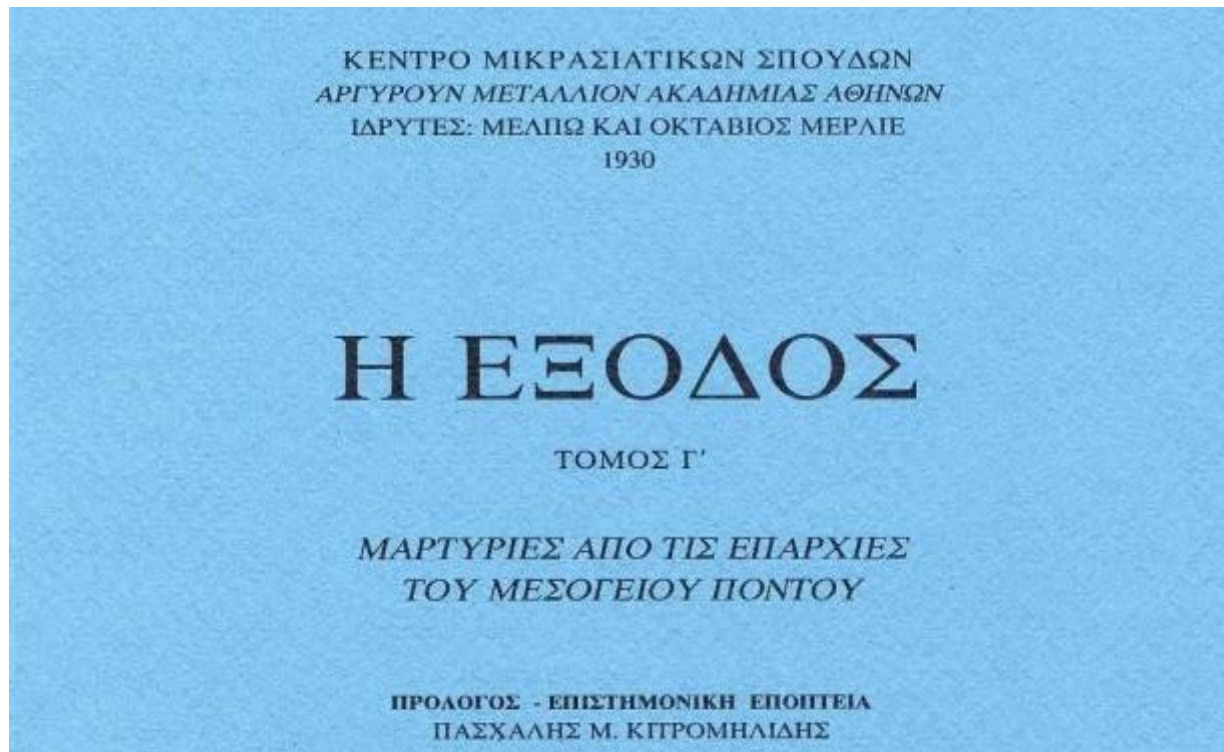
Φύλλο 212

τα ράσα των παπάδων για να τα χρησιμοποιήσουν για την παράσταση. Είχανε σκοπό να προκαλέσουν έκρηξη φανατισμού και να βάλουν τους τσέτες να ρίξουν χειροβομβίδες κατά των χριστιανών.

Ευτυχώς ήρθε απότομα διαταγή να φύγει ο Τοπάλ για να χτυπήσει τους Κούρδους.

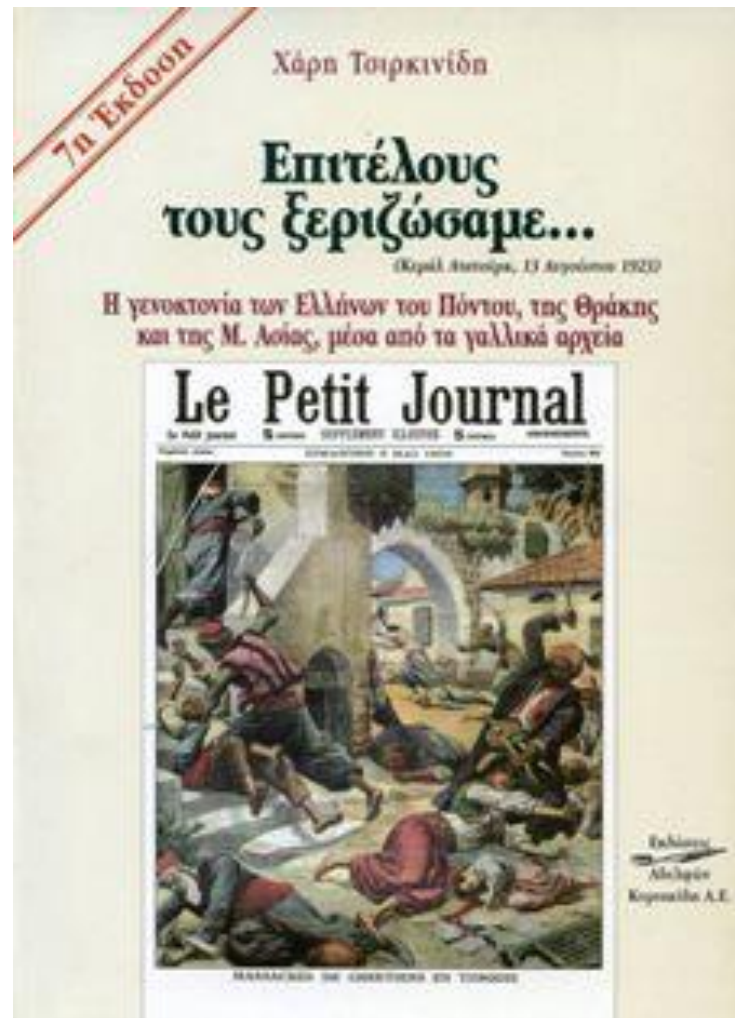
Μετά 2-3 μέρες (ήταν Ιούνιος 1921) πήραν όλους τους άντρες εξορία. (Από το Σοκάκι Μπάση – πλούσια συνοικία – έκλεψαν 30 κορίτσια).

Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, *Η Έξοδος:*
Μαρτυρίες από τις Επαρχίες του Μεσόγειου Πόντου,
Αθήνα, 2013

Πρόκειται για **μια ανθολογία αποσπασμάτων μαρτυριών για το τέλος της παρουσίας των Ρωμιών στον Πόντο**. Ο τίτλος της σειράς είναι σχετικά αδέξιος, ακούγεται ως βιβλικός όρος...

γ) Κρατικά Αρχεία αν υπάρχουν – **τα ρωσικά στρατιωτικά αρχεία** πρέπει να είναι πολύ πλούσια όπως και τα γερμανικά και τα αυστριακά

Φωτογραφικό Υλικό - α

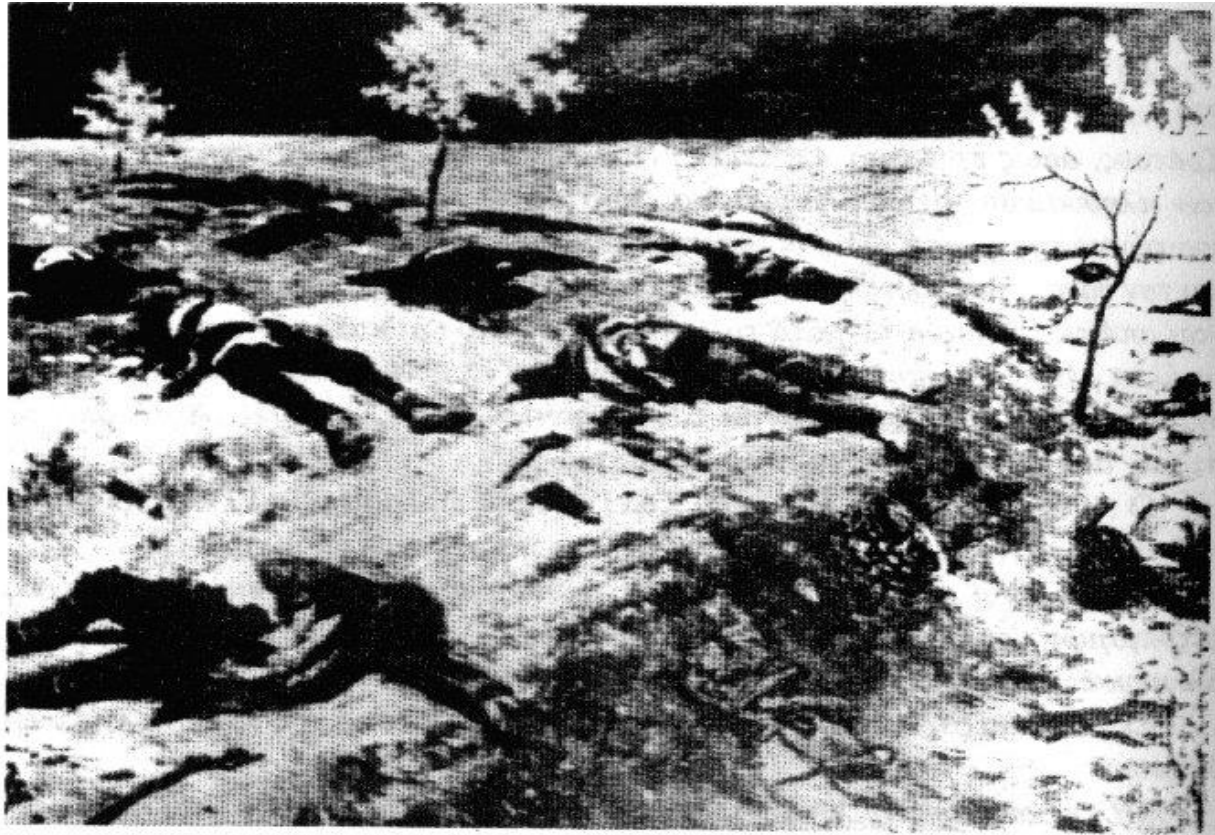

Μια πολυάριθμη ομάδα εξοριστών Ελλήνων από το Χαρπούτ

National Geographic Magazine – Νοέμβριο 1925

Πηγή: <http://www.oocities.org/pontos1923/images/exoristoi.jpg>

Φωτογραφικό Υλικό - β

Κάτοικοι της Κερασούντας δολοφονημένοι από τους Τούρκους.

Πηγή: <http://www.oocities.org/pontos1923/images/pont007.jpg>

Φωτογραφικό Υλικό - γ

ΛΟΥΣΟΥΣ.

1916. Οι Ποντιοί στρατιώτες του τούρκικου στρατού στα εργατικά τάγματα εξόντωσής τους. Λίγοι απ' αυτούς επέζησαν.

Σ Α Υ Ε. Αθήνα 1922. Α/5/VI (17).

Πηγή: <http://www.oocities.org/pontos1923/images/pont007.jpg>

Ό,τι ξέρει η σημερινή έρευνα

Μια περίληψη

Πρώτη φάση: **Εκτοπίσεις από τις παραλιακές περιοχές**

- Κατά τις ιστορικές και δημογραφικές έρευνες του **Fuat Dündar**: υπήρχε γενική πολιτική των Νεοτούρκων για να **ομογενοποιηθεί** η οθωμανική επικράτεια, για να **μετατραπεί** σε Τουρκία.
 - Μέθοδοι ήταν **σφαγές, εκτοπίσεις (Tehcir)** και εν μέρει **αλλαξοπιστήσεις, απαγωγές** γυναικών ή παιδιών από τις πληθυσμιακές ομάδες-στόχους. Σκοπός ήταν να είναι οι **μουσουλμάνοι** ή αν δυνατόν οι τουρκόφωνοι μουσουλμάνοι **παντού στην πλειοψηφία και οι άλλες ομάδες σε μικρό ποσοστό, κάτω από 5 ή 10 %**
 - → Φουάτ Ντουντάρ, ***Ο Κώδικας της Τουρκίας – Η Μηχανή των Εθνοτήτων της Ένωσης και Προόδου 1913-1918***, Νέα Υόρκη: greekworks.com και Αθήνα: PressiousArvanitis και Νέος Κύκλος Κωνσταντινουπολιτών, 2013
- **Δεν έμεινε παθητικός ο πληθυσμός, ανταρτικός πόλεμος. Όμως χάθηκαν τότε περίπου 200 000 άνθρωποι.**

Δεύτερη Φάση: **οι κεμαλικοί διωγμοί**

- Ο αποσταλμένος του Σουλτάνου, **Mustafa Kemal Paşa**, στον Πόντο όχι μόνο δεν καταπολέμησε την άνομη αντίσταση κατά της ανακωχής του Μούδρου αλλά έγινε επικεφαλής της, παρακούγοντας τον μονάρχη (;).
- Από τη στιγμή που αποβίβασε στη Σαμψούντα (**19 Μαΐου 1919**) μια **παρόμοια δημογραφική πολιτική** ξεκίνησε με τους Ρωμιούς στο στόχαστρο. Πρόκειται για περίπτωση **συνέχειας** μεταξύ του κεμαλικού κινήματος και του Κομιτάτου Ένωση και Πρόοδος.
- Το **1924**, έμειναν πλέον μόνο **353 000** ελληνορθόδοξοι ανταλλάξιμοι στον Πόντο.

Βλάβης Αγτζίδης, *Ελληνες του Πόντου*, Αθήνα, Σκαϊ Εκδόσεις, 2009

Η γενοκτονία των Ελλήνων στον Πόντο υπήρξε το αποτέλεσμα της απόφασης των Τούρκων εθνικιστών για επίλυση του εθνικού προβλήματος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με τη φυσική εξαφάνιση των **γηγενών** εθνοτήτων. Το φυσιολογικό μέλλον της Αυτοκρατορίας αυτής το είχε περιγράψει γλαφυρά η **Ρόζα Λούξεμπουργκ**:

«Η Τουρκία δεν μπορεί να αναγεννηθεί σαν σύνολο γιατί αποτελείται από διαφορετικές χώρες. Κανένα υλικό συμφέρον, καμιά κοινή εξέλιξη που θα μπορούσε να τις συνδέσει δεν είχε δημιουργηθεί! Αντίθετα, η καταπίεση και η αθλιότητα της κοινής υπαγωγής στο τουρκικό κράτος γίνονται όλο και μεγαλύτερες! Έτσι δημιουργήθηκε μια φυσική τάση των διαφόρων εθνοτήτων να αποσπασθούν από το σύνολο και να αναζητήσουν μέσα από μια αυτόνομη ύπαρξη το δρόμο για μια καλύτερη κοινωνική εξέλιξη. Η κρίση της Ιστορίας για την Τουρκία είχε πια βγει: βάδιζε προς την διάλυση.»

Βλάσης Αγτζίδης, *Ελληνες του Πόντου*, Αθήνα, Σκαΐ Εκδόσεις, 2009 - α

Η γενοκτονία των Ελλήνων στον Πόντο υπήρξε το αποτέλεσμα της απόφασης των Τούρκων εθνικιστών για επίλυση του εθνικού προβλήματος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με τη φυσική εξαφάνιση των **γηγενών** εθνοτήτων. Το φυσιολογικό μέλλον της Αυτοκρατορίας αυτής το είχε περιγράψει γλαφυρά η **Ρόζα Λούξεμπουργκ**:

«Η Τουρκία δεν μπορεί να αναγεννηθεί σαν σύνολο γιατί αποτελείται από διαφορετικές χώρες. Κανένα υλικό συμφέρον, καμιά κοινή εξέλιξη που θα μπορούσε να τις συνδέσει δεν είχε δημιουργηθεί! Αντίθετα, η καταπίεση και η αθλιότητα της κοινής υπαγωγής στο τουρκικό κράτος γίνονται όλο και μεγαλύτερες! Έτσι δημιουργήθηκε μια φυσική τάση των διαφόρων εθνοτήτων να αποσπασθούν από το σύνολο και να αναζητήσουν μέσα από μια αυτόνομη ύπαρξη το δρόμο για μια καλύτερη κοινωνική εξέλιξη. Η κρίση της Ιστορίας για την Τουρκία είχε πια βγει: βάδιζε προς την διάλυση.»

Βλάσης Αγτζίδης, *Ελληνες του Πόντου*, Αθήνα, Σκαϊ Εκδόσεις, 2009 - β

Με το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, η ήττα της οθωμανικής αυτοκρατορίας προοιωνίζεται την αντικατάστασή της από έθνη-κράτη (Τουρκία στο μεγαλύτερο μέρος της Μικράς Ασίας, Ιωνία και Ανατολική Θράκη ενωμένα με την Ελλάδα, Αρμενία, Κουρδιστάν και πιθανόν ανεξάρτητος Πόντος) με βάση τους πληθυσμούς. Οι Έλληνες, οι οποίοι ήταν **περισσότεροι από το ένα τέταρτο του συνολικού οθωμανικού πληθυσμού (;)**, με τη Συνθήκη των Σεβρών βρέθηκαν να ελέγχουν το **ένα έκτο** του οθωμανικού εδάφους, ενώ εξαιρέθηκε το έδαφος του Πόντου. **Η προοπτική αυτή, που διασφάλιζε εν μέρει τους πληθυσμούς από την πλήρη εξόντωση, δεν υλοποιήθηκε τελικά.** Η ελλαδική παρουσία στην Ιωνία την περίοδο 1919-1922 ουδόλως ανέτρεψε τα όσα είχαν δρομολογηθεί από το 1908. Ο τουρκικός εθνικισμός, **με την ηγεσία του Κεμάλ Ατατούρκ**, έδωσε την ύστατη μάχη του, βοηθούμενος από τους **μπολσεβίκους**, τους **Ιταλούς**, τους **Γάλλους**, τον **μουσουλμανικό κόσμο (;)** και τον **ελληνικό διχασμό**. Οι Αμερικανοί υποστήριζαν την **ακεραιότητα** της Τουρκίας προσβλέποντας σε ένα μελλοντικό **προτεκτοράτο...**

Η Ανταλλαγή: Η αδιαφορία του νεοελληνικού κράτους;

- Η αρχή της Ανταλλαγής ήταν μια πολιτική δυνατότητα για τον Ελευθέριο Βενίζελο **κιόλας το 1914**. Έτσι η υπογραφή ήδη **τον Ιανουάριο 1923** του πρωτοκόλλου σχετικού με την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ της κεμαλικής Τουρκίας και της Ελλάδας δεν ήταν νοητικά κάτι καινούργιο.
- Οι **συνθήκες ενγκατάστασης** στην Ελλάδα τότε ήταν καταστροφικές με λίγη αυθόρμητη αλληλέγγυη από τους ντόπιους Έλληνες.
- Η **πολιτική συμφιλίωσης** μεταξύ των δυο κρατών την δεκαετία των **1930** δεν έδωσε στους Ποντίους τη δυνατότητα να πολιτικοποιήσουν το άδικο που είχαν βιώσει.

Συγκριτική προσέγγιση

Tessa Hofmann, Matthias Bjørnlund, Vasileios Meichanestidis (ed.)
The Genocide of the Greek Ottomans – Studies on State-Sponsored Campaign of the Christians of Asia Minor (1912-1922) and Its Aftermath: History, Law, Memory
 (New York & Athens: Aristide D. Caratzas, 2011)

ANNEX 1

Table A Comparison of the Christian Genocides in the Ottoman Empire

	Armenians	Syriacs	Greeks
Timeline	Spring 1915–autumn 1916.	October 1914–March 1918.	1912/13 – 1922/23 (cumulative genocide).
Location	Nationwide (Exceptions: Constantinople/Istanbul, Adrianople/Edirne, Smyrna/Izmir).	1) Nationwide (Ottoman provinces Diyarbakır and Van/Hakkâri). 2) NW Iran (province Azerbaijan, districts Urmia, Khoi, Salmas).	1) 1912/13: East Thrace. 2) 1913–15: Ionia (West Anatolia), Marmara Coast. 3) 1916–17: Pontus. 4) 1919–1922: Nationwide.
Means of extermination	Destruction of elite; compulsory labor; deportation; massacres.	Destruction of elite; compulsory labor; deportation; massacres (in a particular high degree).	Destruction of elite; compulsory labor; deportation; massacres.
Responsible authority	Home Minister (Talât, May 1915).	"Spill over" effect of Armenian deportations, in particular in Diyarbakır province. Responsibilities: a) In Diyarbakır province 1915: Governor Reşid; in Van province 1915: Cevdet Bey; central government. b) In Iran 1914/15, 1918: Ottoman military authorities; Cevdet Bey.	Home Minister (Talât; May 1914, Ionia), War Minister (İsmail Enver; Dec 1916); German commander Liman von Sanders (April 1917, Ayvalık/Ionia); regional Kemalist authorities (Pontus, June 1922); Kemalist authorities (Smyrna, September 1922).
Perpetrators	Gendarmes; paramilitaries; parts of Muslim population; at places regular army involved.	Regular army; paramilitaries (high involvement of Kurdish irregulars); parts of Muslim population (high involvement of tribal Kurds).	Ottoman regular army and Muslim paramilitaries; 1919–1922: paramilitary "liberation units;" parts of Muslim population.
Terminology	<i>Wetzeren</i> (great crime).	<i>Sayfo</i> (sword, relating to massacres and attempted self defence 1915).	<i>Sphagi</i> (massacre) and <i>xerizomos</i> (uprooting); <i>Megale Katastrophe</i> (great catastrophe).
Victims	1.5 million (German embassy, October 1916).	365,000 (= 90,000 Syriac Orthodox + 275,000 Assyrians and Chaldeans); every 5 th or 6 th Assyrian systematically massacred during occupation of Iran.	550,000 (until 1918); in all, over one million.

Επίλογοι

Επί τόπου και εδώ

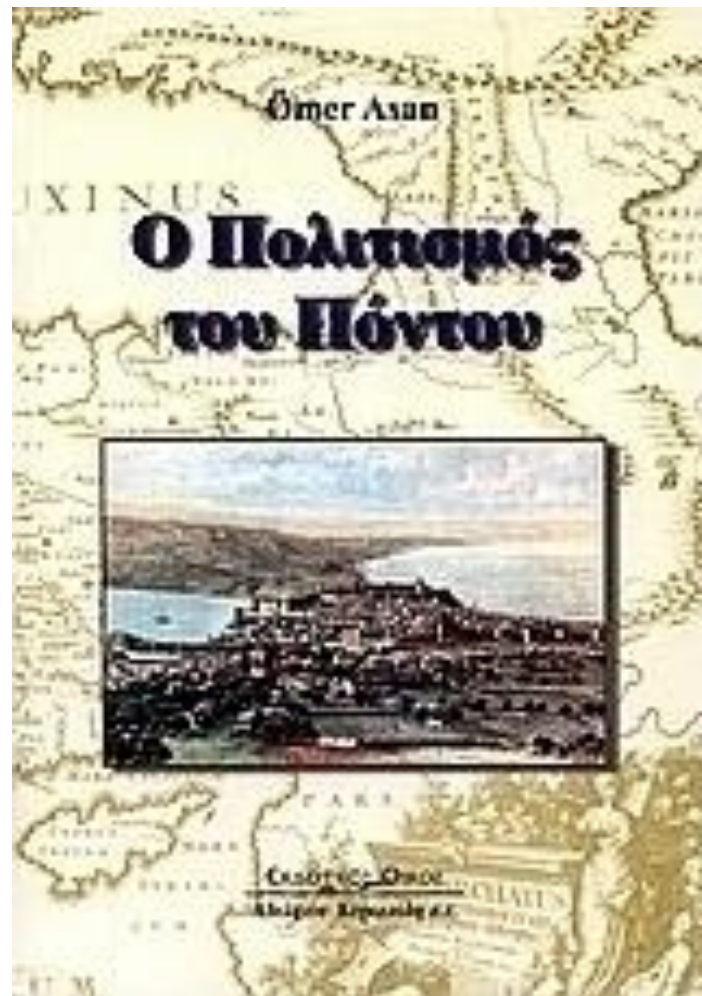
Η Κατάσταση Επί Τόπου

α) Ελάχιστη Γλωσσική Συνέχεια:
Σήμερα στον Πόντο υπάρχουν γύρω στα 65 χωριά όπου μιλούν την Ποντιακή διάλεκτο. (περίπου 50 000 άνθρωποι)

β) Συνείδηση για το περίπλοκο παρελθόν της περιοχής Ömer Asan, *Pontus Kültürü*, İstanbul, Belge Yayınları, İstanbul, 1996 → *Ο Πολιτισμός του Πόντου*, Θεσσαλονίκη, Αδελφοί Κυριακίδη, 1998 : «**γραπτή προπαγάνδα με σκοπό το διαμελισμό της Τουρκίας και την εξύβριση της μνήμης του Μουσταφά Κεμάλ**».

Ömer Asan (1961, Τραπεζούντα): « Την ανακάλυψη της ταυτότητάς μου την χρωστάω στον **Ξενοφώντα**. [...] Ο στενός οικογενειακός κύκλος και οι συγχωριανοί μου **μιλούσαν την ρωμαϊκή**. [...] **Η Ελλάδα δεν μας ήξερε**. [...] **Η μοναδική μας διαφορά ήταν ότι εκείνοι ήταν χριστιανοί, ενώ εμείς μουσουλμάνοι.**»

Πηγή:
<http://epontos.blogspot.gr/2016/11/65.html?m=1> από το περιοδικό: [Armenika](#)

« Το τουρκικό κράτος γνωρίζει ότι, όπως και με το Αρμενικό Ζήτημα, θα έχει προβλήματα με τον υπόλοιπο κόσμο και για το Ποντιακό. **Για αυτό το λόγο, συναντούμε εμπόδια στις προσπάθειές μας να το φέρουμε στην επικαιρότητα.** »

© Hervé Georgelin, Ph.D, Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, ΕΚΠΑ

Η 19η Μαΐου, Ημέρα Μνήμης της Γενοκτονίας – Ο νόμος 2193/1994

Εφημερίς της Κυβερνήσεως - Τεύχος Α΄, Αρ. φύλλου 32 / 11 Μαρτίου 1994.

Ο Νόμος με τον οποίον καθιερώνεται η 19η Μαΐου ως ημέρα μνήμης της γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου.

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ήταν ο Κωνσταντίνος Καραμανλής και υπουργός Εσωτερικών ο Απ. Αθ. Τσοχατζόπουλος.

Η Διεθνής Ένωση Ακαδημαϊκών για τη Μελέτη των Γενοκτονιών (IAGS, **International Association of Genocide Scholars**) με Βαρυσήμαντο ψήφισμά της στις 15 Δεκεμβρίου 2007 αναγνώρισε τη Γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου. Σε αναγνώριση προχώρησε και το **Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο** το 2006.